

професійної підготовки курсу «Консультування та ведення переговорів у ситуаціях соціальної і етнічної напруженості» для керівників різних рівнів, представників правоохоронних органів, працівників соціальної сфери;

- організація на державному, регіональному і муніципальному рівнях мережі центрів толерантності та моніторингу соціальної безпеки для забезпечення формування толерантності, віротерпимості, миролюбності у різних груп населення та окремих особистостей.

Вищевказані заходи повинні застосовуватися з урахуванням наявних даних про стан рівня толерантності у суспільстві, при цьому повинна враховуватися регіональна специфіка, національний склад регіону, рівень толерантності жителів.

Таким чином, підсумовуючи, слід констатувати, що утвердження толерантності у суспільстві – це одна з найважливіших умов формування демократичного способу життя, консолідації українського суспільства. «Толерантність можна вважати індикатором морально-психологічної зрілості суспільства і з достатнім ступенем упевненості можна вважати, що при інших рівних соціально-економічних умовах суспільство з високим індексом толерантності характеризується і високим рівнем свого цивілізаційного розвитку», – підкреслюють автори колективної монографії «Демократія: конфліктність і толерантність» (Rakhmanin 2002, p. 262) [8, с. 262].

Бібліографічні посилання:

1. Ожеван М. А. Міжетнічна толерантність у контексті проблем інформаційно-психологічної безпеки України [Електронний ресурс] / М.А. Ожеван. – Режим доступу : <http://www.niisp.org.ua/defa~169.php>
2. Круглашов А. М. Довідник міжетнічної толерантності. [Електронний ресурс] / А.М. Круглашов. – Режим доступу : <http://rieirs.org/wp-content/uploads/2011/07/Tolerance1.pdf>
3. Декларація принципів толерантності // Чинне міжнародне право. – К., 1997. – Т.2. – 354 с.
4. Тищенко Ю. А. Генезис феномену толерантності: від філософської категорії до політичного чинника у сфері міжетнічних відносин / Ю.А. Тищенко // Стратегічні пріоритети. – 2007. – №4(5). – С. 62–69
5. Данилова Е. Н. Нестабильная социальная идентичность как норма современных обществ / Е.Н. Данилова, В.А. Ядов // Социологические исследования. – 2004. – № 10. – С. 27–30.
6. Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / за ред. В.М. Ворони, М.О. Шульги. – К. : ІС НАНУ, 2010. – 636 с.
7. Оцінка стану толерантності українського суспільства: ризики і можливості для формування національної єдності. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/500/>

УДК 316.32

К. А. Гречко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В РОЗРІЗІ КОМУНІКАТИВНОЇ ТА МЕРЕЖЕВОЇ ПАРАДИГМ

Присвячено пошуку підходу, здатного відповісти на найбільш гострі виклики сучасності, а також надати найбільш повну оцінку проблемам громадянського суспільства, зокрема, на глобальному рівні. В якості такого підходу пропонується комунікативно-мережева парадигма, яка дозволяє знайти найбільш адекватні рішення даних проблем.

Ключові слова: громадянське суспільство, комунікативно-мережева парадигма, глобалізація, Інтернет, інформаційне середовище, глобальне суспільство.

Стрімкі темпи глобалізації та тотальне взаємопроникнення сфер взаємодії між суб'єктами громадянського суспільства не дозволяють обмежувати його

8. Рахманин В. С. Демократия: конфликтность и толерантность / В.С. Рахманин. – Воронеж : Воронежский гос. ун-т, 2002. – 456 с.

Ельникова М. Н. Политика формирования межэтнической толерантности в украинском обществе

Анализируется состояние и проблемы формирования межэтнической толерантности украинского общества и намечаются пути оптимизации этнонациональной политики украинского государства.

Ключевые слова: толерантность, консолидация украинского общества, этнонациональная политика украинского государства

Ielnikova M. The policy formation of ethnic tolerance in Ukrainian society

Analyzes the status and problems of formation of interethnic tolerance of Ukrainian society and the ways to optimize ethnic Ukrainian state policy are identified.

Keywords: ethnic tolerance, consolidate Ukrainian society, ethnic policy of Ukrainian state.

References:

- ‘Deklaratsiya pryntsyviv tolerantnosti’ (‘Declaration of Tolerance Principles’), 1997. *Chynne mizhnarodne pravo*, Vol. 2., Kyiv.
- Danilova, EN & Yadov, VA 2004, ‘Nestabil’naya sotsial’naya identichnost’ kak norma sovremennykh obshchestv’ (‘Unstable social identity as the norm of modern societies’). *Sotsiologicheskiye issledovaniya*, № 10, pp. 27–30.
- Kruglasov, AM, Dovidnyk mizhetnichnoyi tolerantnosti (Handbook of interethnic tolerance), viewed: <<http://rieirs.org/wp-content/uploads/2011/07/Tolerance1.pdf>>
- Otsinka stanu tolerantnosti ukrayins’kogo suspil’stva: ryzyky i mozhlyvosti dlia formuvannya natsional’noyi yednosti. *Analitychna zapyska* (Assessment of tolerance of Ukrainian society: risks and opportunities for the formation of a national unity. Policy Brief), viewed: <<http://www.niss.gov.ua/articles/500/>>
- Ozhevian, MA, Mizhetnichna tolerantnist’ u konteksti problem informatsiyno-psykholoichnoyi bezpeky Ukrayiny (Interethnic tolerance in the context of information-psychological security of Ukraine), viewed: <<http://www.niisp.org.ua/defa~169.php>>
- Rakhmanin, VS 2002, *Demokratiya: konfliktnost’ i tolerantnost’* (Democracy: conflict and tolerance), Voronezhskiy gosudarstvennyy universitet, Voronezh.
- Tyshchenko, YuA 2007, ‘Genezis fenomeny tolerantnosti: vid filisof’s’koyi kategoriyi do politychnogo chynnyka u sferi mizhetnichnykh vidnosyn’ (‘The genesis of the tolerance phenomenon, from the philosophical to the category of political factors in ethnic relations’). *Strategichni prioriteti*, №4(5), pp. 62–69
- Vorona, VM & Shul’ga, MO 2010, *Ukrayins’ke suspil’stvo 1992-2010. Sotsiologichnyy monitoring* (Ukrainian Society 1992-2010. Sociological monitoring). IS NANU, Kyiv.

Надійшла до редколегії: 11.09.2013 р.

бувають глобального характеру. Саме тому проблеми громадянського суспільства доцільно розглядати з огляду на їх загальносвітові масштаби.

Громадянське суспільство як прояв глобалізації повною мірою відображає її суперечливий характер, поєднуючи формування нових цінностей та практик громадянської участі з гострими проблемами відсторонення та навіть виключення громадян країн з відсталими економіками з процесу прийняття рішень, а також розповсюдження тенденцій бюрократизації міжнародних громадських організацій та їх роботи в інтересах транснаціональних корпорацій.

Залучення значної кількості факторів, які мають вплив на формування та розвиток громадянського суспільства, яке, у свою чергу, не може розглядатись поза політичним, економічним та культурним вимірами, потребує застосування комплексного міждисциплінарного підходу, який зміг би дати найбільш повне уявлення про джерела актуальних проблем глобальної публічної сфери. Разом з цим, такий підхід має базуватись на найбільш прогресивних теоріях, які розкривають зміст структурної та змістовної складових громадянського суспільства, здатних ідентифікувати джерела його проблем. Саме такі теорії розвиваються у рамках комунікативної та мережевої парадигм, які розкривають сутність найбільш значних процесів сучасності – реструктуризації форм взаємодії між соціальними акторами та інформаційної революції, яка призвела до формування найбільш масової сьогодні – віртуальної публічної сфери.

Таким чином, завданням даного дослідження є виявлення найбільш авторитетних теоретичних підходів, здатних, по-перше, ідентифікувати джерела проблем сучасного громадянського суспільства на його глобальному рівні, і по-друге, – запропонувати дієві шляхи вирішення даних проблем.

Значення сучасних засобів комунікації та медіа, яке досі залишається актуальним, було сформульовано в роботах М. Маклюєна «Розуміння засобів масової інформації» (1964) та «Галактика Гутенберга» (1962). Ідея «великого села» знайшла своє втілення завдяки сучасним комунікаційним мережам та Інтернету. Саме засоби масової комунікації є основним джерелом формування глобального суспільства на деліберативних засадах, описаних Ю. Хабермасом в його роботах «Теорія комунікативної дії», «Структурна зміна суспільства» і «Фактичність та значимість».

Тотальна демократизація є ключовою тенденцією формування нової світової системи. Однак домінуюча сьогодні неоліберальна модель соціально-політичного та економічного устрою викликає все більше суперечок та протестів як в розвинених, так і в країнах, що розвиваються. Тому актуальним в світлі розповсюдження антиглобалістських та альтерглобалістських ідей стає формування нової парадигми соціально-політичних відносин в умовах глобалізованого світу (Martinelli 2005) [3].

Важливим завданням науковців, які займаються дослідженням громадянського суспільства, є вироблення підходу до оцінки проблем його формування, розробка прогнозів щодо впливу існуючих негативних чинників на його подальший розвиток, а також створення альтернативної моделі глобального громадянського суспільства на засадах прогресивних теорій демократії.

Такий альтернативний погляд був запропонований представником Франкфуртської філософської школи Ю. Хабермасом та його послідовниками. Сам автор дає неоднозначну оцінку процесам глобалізації, вказуючи

на те, що вона породжує нові соціальні патології. Проте дослідник пропонує ґрунтовний перегляд парадигм існуючого соціально-політичного порядку, який прямує до організації громадянського суспільства світового рівня. Розуміння Хабермасом «вічного миру» пов'язане із спробами розповсюдження деліберативної політики у світовому масштабі шляхом організації мультикультурного діалогу (Habermas 2000) [7].

Таким чином, формування глобального громадянського суспільства є невід'ємною складовою процесу створення світової демократичної системи з новим устроєм політичного управління та міжнародних економічних відносин.

Глобальне громадянське суспільство є певним діючим актором загальносвітової публічної сфери, який функціонує поза межами політичного процесу, але органічно пов'язаний з полем політики, будучи включеним до комплексної системи світового суспільства. Саме «громадянське» є ключовою ознакою досліджуваного об'єкту, розгляд якого, тим не менше, не може відбуватися поза контекстом загальносвітових соціальних, політичних, економічних та культурних змін.

Тому створення адаптованого до сучасних реалій проекту глобального громадянського суспільства має враховувати зв'язки між всіма сферами людської діяльності. У цьому контексті методологічно доцільним є використання положень комплексних сучасних теорій демократії. Соціальний проект, запропонований представниками комунікативного підходу, набуває все більшої актуальності в умовах росту значення інформації та засобів обміну нею.

Осмилюючи поняття сучасного громадянського суспільства, слід звернути увагу на прогресивну та актуальну сьогодні мережеву парадигму, теоретиками якої були М. Кастельс, П. Бурдьє, Ж. Дельоз, Е. Гідденс та ін. Характеризуючи сучасне світове суспільство, Ж. Дельоз використовує біологічний термін «ризом» та уявляє його як децентралізовану систему взаємопов'язаних каналів (Kumar 2005) [2]. Аналогічний зміст вкладає у поняття «соціальне поле» П. Бурдьє, де габітус є свого роду вузлом соціальної мережі.

Мережа стала новою формою організації суспільства за рахунок стрімкого збільшення швидкості комунікацій та перенесення інформаційних повідомлень у центр міжлюдських взаємодій. У даному контексті формування громадянського суспільства є логічним наслідком розвитку комунікаційної інфраструктури та зміни ціннісних орієнтацій індивідів в умовах глобалізації.

Еволюція мережевого суспільства безпосереднім чином впливає на формування глобального громадянського суспільства шляхом ефективної роботи соціальних мереж. Дослідники Д. Шулер та П. Дей у роботі «Формування мережевого суспільства: нова роль громадянського суспільства у кіберпросторі» описують природу мережевих практик та їх вплив на формування громадянського суспільства в глобалізованому світі.

Згідно точки зору представників сучасної теорії політичних мереж всі учасники мережі вважаються рівноправними носіями відповідальності та зобов'язань, що теоретично виключає використання ресурсів тиску. Велике значення надається феномену довіри, оскільки розпорощення ресурсів і демократичні процедури узгодження рішень значно ускладнюють мережеве співробітництво, якщо не досягнуто високого рівня довіри між учасниками мережі (Kumar 2005) [2].

Деякі дослідники надають особливого значення віртуальним соціальним мережам, розглядаючи їх як певну публічну сферу, яка дозволяє поєднати соціальні та кібертехнології і сформувати реальну комунікативну демократію. Саме віртуальні технології дозволяють подолати типовий для сучасних громадських формувань формалізм та об'єднувати групи людей за найрізноманітнішими ознаками, забезпечуючи участь у комунікації максимальної кількості суб'єктів. Саме віртуальні публічні майданчики можуть стати ідеальним засобом подолання кризи демократії та гарантувати участь всіх активних громадян у формуванні суспільно важливих рішень навіть на світовому рівні. Таким чином, забезпечується реалізація ідеї партисипатористів та представників комунікаційного підходу.

Незаперечним також є факт структурних змін на всіх рівнях світового суспільства, які пов'язані з розвитком комунікацій та формуванням кіберпростору, який є основним полем міжособистісних та міжгрупових інтеракцій. Саме віртуальні соціальні мережі цілком можуть стати новою формою публічної сфери, яка є основним середовищем існування громадянського суспільства.

Як відзначають Е. Флоріні та П. Сіммонс, світ гостро потребує того, хто б діяв як «глобальне сумління» та представляв широкі суспільні інтереси (Robertson 1992) [5]. Однією з визначальних характеристик міжнародних громадських організацій, на відміну від національних урядів, є їх здатність до широкої мобілізації громадськості, ефективного залучення експертів, а також додаткових фінансових та інформаційних ресурсів.

Проблеми громадянського суспільства з точки зору комунікативної парадигми

Перша проблема стосується політичної та загальної культури ведення діалогу серед громадян, залучених до суспільного дискурсу. Сенс його полягає у досягненні консенсусу, що неможливо без необхідного рівня «просвітленості». Цю проблему, однак, може вирішити залучення до такого роду обговорень спеціалістів різного рівня, тобто включення у широку публічну сферу вже діючих так званих некомерційних «мозкових центрів», які є одними з основних акторів глобального громадянського суспільства. Змістовний аналіз неформальних діалогів та обговорень дозволить виявляти основні теми, які цікавлять громадян, та переносити їх обговорення та дослідження на інший більш кваліфікований рівень. Тому однією з важливих функцій аналітичних центрів має стати моніторинг глобального неформального громадянського діалогу, який фіксується у віртуальних соціальних мережах.

Враховуючи спонтанність організації подібних віртуальних публічних трибун, випадковість залучення їх учасників, ми не можемо говорити про можливість будь-якого впливу таких груп на центри прийняття рішень. Однак сьогодні вже неможливо заперечувати значний вплив на проведення міжнародної політики та організації глобального управління такими акторами, як міжнародні неурядові організації. При об'єднанні формально організованої та неформальної (віртуальної) публічної сфери можливо створити саме ту ідеальну комунікативну модель дискурсивної демократії, яку проголошував Ю. Хабермас та його послідовники.

Таким чином, зв'язок між сферами політики, економіки та громадянського суспільства зводиться до кооперативних зусиль відповідних інститутів, спрямо-

ваних на задоволення інтересів лише тих груп населення, які здатні перемогти у конкурентній боротьбі на політичній, економічній та громадській аренах.

Вирішити цю проблему можна лише шляхом внесення коректив у ключовий проект громадянського суспільства. Основною метою його існування має стати не лише оформлення інтересів різних соціальних груп, але досягнення консенсусу між ними шляхом всебічного та аргументованого обговорення питань, пов'язаних з суспільним життям. Саме шляхом погодження тих чи інших рішень у процесі участі всіх груп інтересів можуть бути сформовані найбільш раціональні стратегії, засновані на аргументах максимально широкого кола учасників обговорення. Важливо, що ресурс консолідації громадських ініціатив досить великий: Інтернет, чати, соціальні мережі, обмін студентами, розвиток глобальних медіа (Kaldor & et al 2003) [1].

Інша проблема полягає в тому, що поняття «демократія» та «громадянське суспільство» через зловживання політичної та квазі-політичної риторики вже давно піддаються гіперінфляції та часто перетворюються у постмодерністський «знак без значення». З огляду на це необхідним є постійний моніторинг політичної риторики та дій, які виявляються у спонтанному, запланованому або маніпуляційному громадському активізмі. Тоді й виявляється диспозитив глобального громадянського суспільства, проявляються елементи утопічності проектів та ризики конструювання соціальної реальності за допомогою «віртуального громадянства».

Саме тут виникає чергова суперечність глобального громадянського суспільства, пов'язана із діяльністю, у першу чергу, некомерційних та неурядових організацій, громадських рухів.

Проблема полягає у самому принципі формування даних суб'єктів громадянського суспільства, який містить певну загрозу для їх розвитку. Епоха постіндустріального та інформаційного суспільства відзначилась формуванням нового типу цінностей, які починають переважати у західній культурі, поступово змінюючи цінності, засновані на протестантській етиці. Мова йде про культуру постматеріалізму, яка була концептуально окреслена в роботах Р. Інлхарта. Теоретично переорієнтація суспільства на нові цінності має потенціал для подолання основних проблем та загроз, спровокованих культурою неолібералізму. Однак нові цінності не гарантують зміни принципів, на яких заснована діяльність провідних суб'єктів світового громадянського суспільства.

Основний принцип формування громадських організацій полягає у рекрутуванні учасників за прикладом політичних партій. Тобто участь у громадській організації автоматично передбачає погодження із задалегідь сформованими цінностями та стратегіями діяльності даної організації. Вступаючи до неї, громадянин стає носієм її ідеології, яка може не співпадати цілком з його внутрішніми переконаннями. Такий принцип формування громадських організацій практично нівелює ідею деліберативності.

Таким чином, актуальною є саме зміна принципів організації громадянського суспільства, об'єднуючи громадян не навколо цінностей, а навколо конкретних проблем, які їх зачіпають та потребують вирішення. Здійснення всебічного діалогу між всіма учасниками організації дозволить продукувати нові цінності та орієнтації на засадах раціоналізму. Таким чином, основною вимогою до нових членів має стати не прихильність

до тих чи інших цінностей, а здатність аргументовано розмірковувати над важливими питаннями в житті суспільства та приймати рішення. Ідеологія громадської організації має бути рухомим об'єктом, сприйнятливим до змін.

Невизначеною у цьому контексті залишається причасність до громадянського суспільства соціально активних груп, які просувають захист релігійних цінностей, стійких за своєю природою. Проблема релігійних війн є актуальною для сучасного світу, будучи яскравим прикладом конфліктогенної природи класичних громадських організацій, заснованих на міцній ідейній структурі.

Чергова проблема громадянського суспільства стосується діяльності глобальних мас-медіа. Нову позитивну роль засобів масової інформації, коли вони справді постають масовими медіаторами, посередниками між людьми, цілком чітко відбиває поняття розвинутої суспільності. Її можна визначити як відкритість громадянського суспільства, тобто як можливість оприлюднити всі владні дії, всі спрямовані на інших вольові акти. У цьому контексті, на думку Хабермаса, суспільна функція мас-медіа – не формувати нову людину, а об'єктивно відображати всю плюралістичність поглядів, які існують в суспільстві (Habermas 1992) [6]. За такої системи відкритої комунікації створюється і новий тип дискурсу — позаполітичний, громадянський.

Проблеми громадянського суспільства з точки зору мережевої парадигми

Сьогодні ми є свідками формування глобальної політичної мережі та сучасних форм політичної організації. Наслідком появи нових технологій стала можливість «action at a distance» («дії на відстані») (Kumar 2005) [2]. Специфіка віддалених транзакцій дуже впливає на характер протікання політичного процесу. Дії на глобальному рівні мають негайний локальний ефект, та навпаки. У результаті розвиваються відмінності внутрішньої та міжнародної політики, територіальних та екстериторіальних факторів. Відповідно, виникають нові рівні політичного та правового регулювання, та політичний простір по багатьом питанням не співпадає з простором національних кордонів. Формується складна та багаторівнева інституціональна архітектура глобального управління, в яку органічно занурене світове громадянське суспільство.

Відбувається реконфігурація відносин у трикутнику «державна-корпорація-суспільство». Виникає питання, кого у ньому слід ставити на перше місце, хто має пріоритет управління, хто на здатен регулювати розширення громадських інститутів, правових систем, контролювати взаємовідносини між всіма учасниками політичних системи. Від ієрархічних форм управління відбувається перехід до складних мережевих форм політичної комунікації, учасниками якої є держава, недержавні організації, господарські суб'єкти, великі міста, комуні, рухи і т.д.

У сучасному світі є політичні та культурні тренди, які діють як міцні перешкоди росту демократичного суспільства з мережевим управлінням.

По-перше, найсильніші актори світової арени звичай звертаються до питань спільного інтересу в термінах вузьких світоглядів та власних конкретних цілей і інтересів. Захист вузьких інтересів силою держав, досягнення будь-якою ціною доходів та росту капіталу транснаціональних корпорацій і міжнародних

інвесторів, захист бюрократичних привілеїв міжнародних організацій.

По-друге, стратегії, рішення та реальна поведінка міжнародних організацій – які за визначенням повинні мати глобальну підтримку громадськості – окрім захисту своїх привілеїв та бюрократичного виживання, часто вирішуються на користь їх найсильніших членів. Таким чином, поширюються обвинувачення у тому, що глобальне управління – це проект Заходу, який було розроблено заради єдинодумства навколо західних цінностей, інституційних традицій та збереження лідерства заможних країн. У цьому контексті глобальне громадянське суспільство розуміється в якості провідника мондіалізму та захисника влади технократів (Martinelli 2005) [3].

Внаслідок цих тенденцій зберігається глибока нерівність між країнами та народами, стимулюючи виправдані обвинувачення зі сторони антиглобалістів у соціальній несправедливості. Поява нових форм фундаменталізму, агресивного націоналізму, які контролюють ідентичність людей на базі догматичних вірувань, пригнічує ріст демократичного громадянства, що робить неможливим діалог між культурами та соціальними групами.

Зниження рівня участі у демократичній політиці та довіри до демократичних процесів та інститутів різних країн з представницькими урядами послаблюють привабливість демократії та ускладнюють її розповсюдження серед країн з авторитарними режимами.

Збереження авторитарних режимів, які пригнічують громадянські права, не сприяють посиленню підзвітності громадянському суспільству на глобальному рівні.

Очевидно, що говорити про універсальну сформовану систему глобального управління, в якій основну роль відіграє світова громадськість, сьогодні неможливо. Універсальне глобальне суспільство у кращому випадку повільно утворюється. Як світова асоціація людей, народів, транснаціональних спільнот, що інтегруються та регулюються поліархічною формою глобального управління, воно можливе та бажане.

В економічному плані глобальне громадянське суспільство базується на наднаціональному діловому секторі, який представлений приватним підприємництвом, перш за все в особі транснаціональних корпорацій. Вчені-глобалісти застерігають про небезпеку надмірної концентрації економічної влади та могутності у приватних руках (Risse & Sikkink 1999) [4].

Формування наднаціональних структур та механізмів регулювання економічних процесів призводить до скорочення впливу рядових громадян на стан справ у даній сфері. Крім того, донедавна основними каналами формування суспільної думки на міжнародному рівні контролювалось комерційними та офіційними ЗМІ.

Все це вказує на те, що процеси прийняття рішень у сфері економічної політики на міжнародному рівні значно менш відкриті для контролю зі сторони звичайних громадян, ніж аналогічні процеси на національному рівні. Таким чином, розширення спектру питань, які передаються на міжнародний рівень, може привести до скорочення рівня демократичності в процесі прийняття рішень. Виникає небезпека того, що наддержавні механізми можуть використовуватися впливовими бізнес-групами для лобіювання рішень, які суперечать інтересам населення.

Вирішити цю проблему можливо шляхом участі

громадян та їх об'єднань в обговоренні проблем глобального економічного розвитку на рівні експертних консультацій та внесення пропозицій по проектам міжнародних угод. Вдосконалення системи мережевого управління в сфері економіки дозволить вирішити дві ключові проблеми як економічних суб'єктів, так і суб'єктів громадянського суспільства.

По-перше, проведення спільних для економічних та громадських організацій проектів дозволить вирішити проблему фінансування громадських ініціатив, зміст яких може корегуватися в процесі конструктивного діалогу між підприємцями та громадськістю. По-друге, така система дозволить створити дійсно ефективний механізм кризового менеджменту, що є надзвичайно актуальним питанням у світлі економічної кризи, яка розгортається на світовому рівні.

Прикладом успішної реалізації схеми взаємодії наднаціональних політичних, економічних та громадських об'єднань може стати співробітництво під егідою Організації Об'єднаних Націй.

Висновки. Сучасні суспільствознавці розкривають основні тенденції розвитку глобального світу, пропонують нові форми взаємодії між суб'єктами, адаптовані та включені у нові умови. Однак у процесі реалізації кожної з моделей взаємовідносин людство зіштовхується все з новими проблемами. Тому особливо актуально стає необхідність формування такого підходу до розуміння найглибших засад історичного розвитку суспільства та його основних перспектив, який дозволив би оцінити ці зміни не з етичної, а раціональної точки зору, розкрити природу проблем, які змінюють лише свою форму, але не змінюють суті. Такий підхід дозволить не тільки вирішити ці проблеми, але і знайти вдале застосування тим засобам та формам взаємовідносин, які вже були сформовані.

Основним завданням сучасних досліджень має бути не стільки констатування тих чи інших тенденцій розвитку сучасного світу, не стільки формування нових моделей та проектів глобальної системи, скільки раціональна оцінка актуальних процесів та явищ в їх ретроспективі та перспективі.

В умовах нової інформаційної реальності засоби масової інформації змінюють своє традиційне значення. Сьогодні майже не залишилось видань, радіо та телевізійних каналів, які не мали б своєї онлайн-версії в Інтернет-мережі, що значно розширює аудиторію. Відкритий доступ до глобальної інформації створює можливість для обміну думками між громадянами на міжнародному рівні. Національні публічні сфери тепер включаються у світове інформаційне середовище, формуючи глобальний рівень публічності. Поряд з тим, що значна частина населення схвалює доступ до глобальної інформації, однак, існують побоювання щодо посилення впливу економічно сильних національних структур, перш за все великих транснаціональних корпорацій та світових монополій, через комерційні засоби масової інформації, що є предметом суперечок між глобалістами та антиглобалістами.

Отже, дослідники громадянського суспільства вже не можуть обмежувати спектр його акторів лише громадськими організаціями та рухами, враховуючи значну кількість спонтанно організованих груп шляхом комунікації у межах віртуальних соціальних мереж. Ці обставини, однак, мають суперечливу природу і можуть по-різному вплинути на подальший розвиток грома-

дянського суспільства, у залежності від того, чи будуть його особливості враховані та ретельно проаналізовані науковцями.

Бібліографічні посилання

1. Global Civil Society 2001 / eds. M. Kaldor, H. Anheier, M. Glasius // Centre for Civil Society and Centre for the Globalization. – Global Civil Society. – Oxford, 2003. – P.31–44
2. Kumar C. Transnational Networks and Campaign for Democracy / ed. A. Florini. – NY. : Cambridge University Press, 2005. – 344 p.
3. Martinelli A. Global Modernization. Rethinking the Project of Modernity / A. Martinelli. – London : Sage. 2005. – 371p.
4. Risse T. The Socialization of Human Rights Norms into Domestic Practices: Introduction / Th. Risse, K. Sikkink // The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Changes. – Cambridge, 1999. – 449 p.
5. Robertson R. Globalization. Social Theory and Global Culture / R. Robertson. – London : Sage. 1992. – 109 p.
6. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность / Ю. Хабермас. – М. : Наука, 1992. – 176 с.
7. Хабермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство [Текст] / Ю. Хабермас. – Львів : Літопис, 2000. – 318 с.

Гречко Е. А. Проблемы глобального гражданского общества в разрезе коммуникативной и сетевой парадигм

Посвящено поиску подхода, способного ответить на самые острые вызовы современного мира, а также дать наиболее полную оценку проблем гражданского общества, в том числе, на глобальном уровне. В качестве такого подхода предлагается коммуникативно-сетевая парадигма, позволяющая отыскать наиболее адекватные решения данных проблем.

Ключевые слова: гражданское общество, коммуникативно-сетевая парадигма, глобализация, Интернет, информационная среда, глобальное общество.

Grechko K. Problems of global civil society in the context of communication and network paradigms

The article is devoted to finding an approach which can respond to the most pressing challenges of the modern world, as well as to give the most complete assessment of the problems of civil society, including global level. As such approach it is proposed communication-network paradigm which allows to find the most appropriate solutions to these problems.

Keywords: civil society, communicative network paradigm, globalization, the Internet, information environment, global society.

References:

- Habermas, J 1992, Democracy. Mind. Moral. Nauka publ., Moscow.
- Habermas, J 2000, Structural transformations in openness: a study of civil society categories. Litopys publ., Lviv.
- Kaldor, M & et al 2003, 'Global Civil Society 2001'. Centre for Civil Society and Centre for the Globalization. Global Civil Society, Oxford, pp. 31–44
- Kumar, C 2005, Transnational Networks and Campaign for Democracy. Cambridge University Press, New York.
- Martinelli, A 2005, Global Modernization. Rethinking the Project of Modernity. Sage, London.
- Risse, T & Sikkink, K 1999, 'The Socialization of Human Rights Norms into Domestic Practices: Introduction'. The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Changes. Cambridge.
- Robertson, R 1992, Globalization. Social Theory and Global Culture. Sage, London.

Надійшла до редколегії: 29.09.2013 р.